

Alueosasto

MUISTIO
20.9.2012

lopullinen

HALLINNON JA ALUEKEHITYKSEN MINISTERITYÖRYHMÄ 27.9.2012

EU-RAKENNERAHASTOKAUDEN 2014 – 2020 KANSALLINEN VALMISTELU RAKENNERAHASTO-OHJELMAN PAINOPISTEET

Työ- ja elinkeinoministeriö esittää, että rakennerahasto-ohjelman 2014 – 2020 painopisteitä ovat

- 1. pk-yritysten kilpailukyvyn edistäminen (EAKR),*
- 2. uusimman tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen (EAKR),*
- 3. vähähiilisen talouden edistäminen (EAKR),*
- 4. alueellisen saavutettavuuden parantaminen (EAKR, vain Itä- ja Pohjois-Suomessa),*
- 5. työllisyyden ja työvoiman liikkuvuuden parantaminen (ESR),*
- 6. koulutuksen, ammattitaidon ja elinikäisen oppimisen kehittäminen (ESR)*
- 7. sosiaalisen osallisuuden lisääminen ja köyhyyden torjunta (ESR).*

Rakennerahasto-ohjelman painopisteet on valittu Eurooppa 2020 -strategian temaattisten tavoitteiden pohjalta. EU-asetusehdotuksen mukaan Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) rahoituksesta on käytettävä 80 prosenttia yllä mainittuihin painopisteisiin 1 – 3. Vähähiiliseen talouteen tulee käyttää 20 prosenttia rahoituksesta. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoituksesta on käytettävä 20 prosenttia sosiaalisen osallisuuden lisäämiseen ja köyhyyden torjuntaan.

Painopistevalinnoissa on otettu huomioon hallitusohjelman linjaukset rakennerahastojen rahoituksen kohdentamisesta. Käytettävän rahoituksen määrästä painopisteittäin päätetään noin vuoden kuluttua EU:n rahoituskehityksen ja rakennerahastotoimintaa säätelevien EU-asetusten tultua hyväksytyksi ja ohjelman sisältövalmistelun edettyä.

Tiivistelmä painopisteistä

1. PK-YRITYSTEN KILPAILUKYKY (EAKR)

Tavoitteena on vahvistaa ja monipuolistaa alueen elinkeinorakennetta. Kohteena ovat erityisesti kasvuhakuiset ja -kykyiset, työllistävät yritykset

- uusien yritysten synnyttäminen
- olemassa olevien yritysten uusiutuminen, uudet liiketoimintamallit, kansainvälistyminen, yritysten kasvu
- yritysten toimintaedellytysten ja -ympäristön kehittäminen
- pk-yritysten rahoituksen saatavuus (pääomasijoitukset, laina- ja takausinstrumentit)

2. UUSIMMAN TIEDON JA OSAAMISEN TUOTTAMINEN JA HYÖDYNTÄMINEN (EAKR)

Tavoitteena on alueiden kilpailukyvyyn kehittäminen innovaatioiden, osaamisen ja soveltavan tutkimuksen hyödyntämisen avulla

- innovaatio- ja osaamisrakenteiden vahvistaminen, alueellisen kilpailukyvyyn kannalta keskeinen koulutus- ja tutkimusinfrastruktuuri, tutkimus- ja kehitysympäristöt ja aineettomat investoinnit
- uusien tuotteiden, palveluiden ja tuotantomenetelmien kehitys ja käyttöönotto sekä uuden teknologian ja soveltaminen ja käyttöönotto pk-yrityksissä
- uusien menetelmien ja toimintatapojen kehittäminen ympäristön laadun ja luonnonvarojen kestävä käytön edistämiseksi
- toimijoiden kansallinen ja kansainvälinen verkottuminen innovaatioiden synnyttämiseksi
- kysyntä-, käyttäjä- ja työelämälähtöiset innovaatiot myös suurten keskittymien ulkopuolella
- yksityisen ja julkisen sektorin innovaatiot
- täydentää OSKE-ohjelman jälkeisen uuden innovaatio-ohjelman toteutusta paikallisten innovaatioympäristöjen kehittämisessä

3. VÄHÄHIILINEN TALOUS (EAKR)

Tavoitteena on täyttää ilmastonmuutokseen liittyvät tavoitteet, lisätä uusiutuvan energian käyttöä ja vähentää energian kulutusta

- uusiutuvan energian tuotannon, jakelun ja käytön edistäminen
- tutkimus ja tuotekehitys, mm. rakennusten energiatehokkuus
- ympäristöä vähemmän kuormittavien ja energiatehokkaiden teknologioiden ja innovaatioiden käyttöönotto ja ympäristöjärjestelmät erityisesti pk-yrityksissä
- energiatehokkuuden seurantamenetelmät
- jätteiden hyötykäyttö
- energia- ja materiaalitalouden osaamisen kehittäminen
- vähähiilistä yhteiskuntaa edistävien strategioiden luominen ja toteuttaminen kaupunkiseuduilla
- uusien liiketoiminta- ja työmahdollisuuksien luominen

4. SAAVUTETTAVUUS (EAKR)

Tavoitteena on pohjoisten harvaan asuttujen (I- ja P-Suomen) alueiden elinkeinoelämän toimintaedellytysten parantaminen

- tieto- ja viestintäteknikan älyratkaisut ja sovellukset
- nopeiden Internet-yhteyksien saavutettavuus ja kehittäminen (ei runkoverkkoa)

- elinkeinoelämää tukevat liikenne- ja infrastruktuurit, kuten yhteydet lentokentille, satamiin, teollisuus- ja matkailualueille
- älyliikenteen palvelut
- kestävä kehitys mukaiset liikennejärjestelmät

5. TYÖLLISYYS JA TYÖVOIMAN LIIKKUVUUS (ESR)

Tavoitteena on työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaannon parantaminen, osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen, työntekijöiden ja yritysten sopeutumiskyvyn edistäminen, työurien pidentäminen ja työelämän laadun edistäminen tasa-arvoisella tavalla.

Toimenpiteitä kohdennetaan erityisesti nuoriin, pitkäaikaistyöttömiin, maahanmuuttajiin ja rakennemuutoksessa työttömäksi jääneisiin

- osaamista ja ammattitaitoa lisäävä koulutus sekä tieto-, neuvonta-, ohjaus- ja kotoutumis- ja palvelut työnhakijoille ja työttömyysuhan alaisille jne.
- tehokkaammat työvoima- ja yrityspalvelut sekä monialainen verkosto- ja yritysyhteistyö työlläytöksessä
- yrittäjyyttä tukevat palvelut ja toimintatavat
- työelämän muutosten ennakoinnin ja hallinnan menetelmät ja toimintatavat
- työelämän laadun parantaminen sekä työkyvyn ja työolojen kehittäminen
- naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistäminen työelämässä

6. KOULUTUS, AMMATTITAITO JA ELINIKÄINEN OPPIMINEN (ESR)

Tavoitteena on työn tuottavuuden parantaminen työvoiman osaamista ja ammattitaitoa kehittämällä sekä osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen työmarkkinoiden tarpeita vastaavalla koulutuksella.

- työelämäyhteyksien parantaminen koulutuksen kaikissa vaiheissa ja kaikilla tasoilla
- koulutuksen tieto-, neuvonta-, ja ohjauspalvelut
- osaamistarpeiden ennakoinnin menetelmät
- opiskelijoiden työelämävalmiudet ja yrittäjämönteisyys, siirtymävaiheiden tukimenetelmät ja palvelut
- innovatiiviset oppimisympäristöt
- ammatillisen koulutuksen kehittäminen, maahanmuuttajien koulutus

7. SOSIAALINEN OSALLISUUS JA KÖYHYEDEN TORJUNTA (ESR)

Tavoitteena on parantaa vaikeasti työllistyvien työhön osallistumista ja työelämävalmiuksia.

Kohteena ovat erityisesti syrjäytymisuhan alla olevat nuoret, pitkäaikaistyöttömät, maahanmuuttajat, romanit, vammaiset ja vajaakuntoiset

- monialaisten palvelujen ja viranomaisyhteistyön kehittäminen, mm. asumisen, toimeentulon, työllistymisen ja terveydenhuollon palveluiden yhdistäminen uudella tavalla
- voimavarojen vahvistaminen vertaistuen, yhteisöllisten palveluratkaisujen ja omaehtoisen toiminnan kautta
- käyttäjä- ja asiakaslähtöiset innovatiiviset tuotteet, palvelut ja toimintatavat
- asiakassosiaalityön menetelmät, kokonaisvaltainen palvelusuunnitelma ja ohjaus
- maahanmuuttajien kotoutumisen tehostettu tuki

**INVESTOINNIT KASVUUN JA TYÖPAIKKOKIIN -TAVOITE
RAKENNERAHASTO-OHJELMAN 2014-2020 PAINOPISTEEET
Tuettavan toiminnan sisällöstä**

Seuraavassa muistiossa esitetään ministeriöiden näkemyksiä painopisteiden tuettavan toiminnan sisällöstä. Muistio on tarkoitettu alueellisten suunnitelmien valmistelun tueksi. Lopullinen ohjelman sisältöesitys syntyy alueellisten suunnitelmien ja valtakunnallisten toimien suunnitelmien pohjalta. TEM/alueosasto vastaa ohjelmavalmistelusta ja komission ja jäsenmaan välistä epävirallisista ja virallisista neuvotteluista, joissa määritellään Suomen erityistilanteen mukainen tuettavan toiminnan sisältö ja sen jakautuminen toimintalinjoittain. Ohjelmaesitys käsitellään Alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunnassa ja Koheesio 2014+ -työryhmässä sekä HALKE:ssa. Valtioneuvosto hyväksyy Suomen lopullisen ohjelma-asiakirjaesityksen ennen sen toimittamista komission hyväksyttäväksi.

1. Taustaa

Rakennerahasto-ohjelma toteuttaa Eurooppa 2020 -strategiaa

Euroopan unionin rakennerahasto-ohjelmalla toteutetaan Eurooppa 2020 -strategiaa ja sen kansallista ohjelmaa. Erityyppisillä alueilla ja niiden toimijoilla on tärkeä rooli tavoitteiden toteuttamisessa. Suomi tähtää kansainväliseen kärkeen työllisyydessä, ammattiosaamisessa, korkeakoulutuksessa, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa sekä koulupudokkaiden vähydessä. Hallituksen tavoitteena on monipuolistaa suomalaista elinkeinorakennetta ja tehdä tulevaisuuden Suomesta hiilineutraali yhteiskunta sekä ympäristöosaamisen, puhtaan teknologian ja kestävä luonnonvarapolitiikan edelläkävijä.

Suomen kansallisena tavoitteena on mm. nostaa 20 – 64 -vuotiaiden työllisyysaste nykyisestä reilusta 73 prosentista 78 prosenttiin. Korkeakoulututkinon suorittaneiden 30 – 34 -vuotiaiden määrä pyritään nostamaan 42 prosenttiin ja vähentämään koulupudokkaiden määrä alle 8 prosentin. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien määrää pyritään vähentämään 150 000 henkilöllä. Kansallisen ohjelman mukaan talouskasvu edellyttää Suomessa kilpailukykyyn parantamista, julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyuden varmistamista, tuotantorakenteen monipuolistamista, työvoiman täysimääräistä hyödyntämistä ja kilpailun lisäämistä. Eurooppa-neuvosto on kehottanut Suomea mm. kohdistamaan aktiiviset työmarkkinatoimenpiteet paremmin pitkäaikaistyöttömiin ja nuoriin, parantamaan iäkkäämpien työntekijöiden työllistettävyyttä ja osallistumaan elinikäiseen oppimiseen.

EU:n alue- ja rakennepolitiikkaan käytettävät määrärahat ovat merkittävä väline Eurooppa 2020 -strategian mukaisten tavoitteiden saavuttamisessa. Hallitus pitää Suomen kannalta tärkeinä EU:n komission tulevalle ohjelmakaudella linjaamia teemoja, joita ovat älykkään kasvun edistäminen, hyvinvoinnin edistäminen ja sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen sekä ympäristön kestävä kehitys (älykäs, osallistava ja kestävä kasvu). Hallituksen tavoitteena on tehostaa rakennerahastojen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämistä Suomessa. Rakennerahastovarojen käytössä korostetaan niiden pysyvää elinkeinopoliittista vaikuttavuutta, kasvu- ja työllisyysnäkökulmaa sekä alueiden elinkeinorakenteen ja toimintaympäristön kehittämistä

kestävällä tavalla. Rakenerahastovaroilla tuetaan hallitusohjelman mukaisten kansallisten ja alueellisten tavoitteiden toteutumista.

Hallitusohjelman mukaan Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) hankerahoitusta kohdennetaan entistä voimakkaammin uusien elinkeinojen aikaansaamiseen, työllisyyden parantamiseen, kasvuhakuiseen yritystoimintaan ja päästöjen vähentämiseen. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) painopistealueina ovat vaikeimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllistäminen ja työvoiman osaamisen kehittäminen. ESR-varoilla edistetään myös maahanmuuttajien työllistymistä ja kotoutumista. Samalla kun rakenerahastovaroilla luodaan edellytyksiä pysyville rakenteellisille muutoksille, niillä myös reagoidaan äkillisissä muutostilanteissa vastaten nopeasti ja joustavasti alueellisiin ja paikallisiin tarpeisiin.

Kaikkia yhteisen strategiakehyksen rahastoja koskeviin yleisiin periaatteisiin kuuluvat kumppanuus ja monitasohallinto, yhdenmukaisuus sovellettavan EU:n ja kansallisen lainsäädännön kanssa, miesten ja naisten välisen tasa-arvon sekä kestävän kehityksen edistäminen. Hallitus pitää tärkeänä, että näitä periaatteita vahvistetaan ohjelmien valmistelun ja täytäntönnäpön aikana. Hallintoviranomaisen tehtäviin kuuluu varmistaa periaatteiden huomioiminen ja toimijoiden asiantuntemuksen ja osaamisen lisääminen tarvittavin tukitoimin (mm. koulutus, neuvonta, ohjaus, arviointi ja tiedotus). Tuki kohdistuu erityisesti miesten ja naisten välisen tasa-arvon ja kestävän kehityksen edistämiseen.

Alue- ja rakennepolitiikkaan käytetään uudella ohjelmakaudella noin kolmannes EU:n budjetista. Suomen saama rakenerahastorahoituksen määrä selviää aikaisintaan loppuvuodesta 2012. Tämän hetkinen arvio Suomen saannosta on noin 1,1 – 1,4 miljardia euroa. Yleisasetusehdotuksen mukaan kehittyneillä alueilla varat tulisi jakaa rahastojen kesken suhteella ESR 52 ja EAKR 48 prosenttia.

Ohjelman painopisteet valitaan Eurooppa 2020 -strategian temaattisten tavoitteiden pohjalta

Komission yleisasetusluonnoksen 9 artiklassa esitetään Eurooppa 2020 -strategiaa tukevat 11 temaattista tavoitetta. Näiden alla on yksi tai useampi investointiprioriteetti, jotka täsmentävät temaattista tavoitetta.

Komission näkemyksen mukaan toimintaa tulee kohdentaa rajattuun määrään painopisteitä. HALKEN linjauksen (23.3.2012) mukaan rakenerahastouudistuksen lähtökohtana on vähentää hallinnon kustannuksia, vahvistaa tuloksellista toimintaa sekä keventää tuensaajien hallinnollista taakkaa. Tavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan mm. ohjelmien sisällöllistä keskittämistä ja eri rahastojen toimenpiteiden yhteensovittamista.

EAKR-asetusehdotuksen mukaisesti Suomen kaltaisen kehittyneen maan tulisi käyttää varat 80 prosenttisesti seuraavaan kolmeen temaattiseen tavoitteeseen, joista viimeiseen tulee kohdentaa vähintään 20 prosenttia:

- 1) tutkimukseen, teknologian kehittämiseen ja innovaatioihin,
- 2) pk-yritysten kilpailukykyyn parantamiseen ja
- 3) vähähiilisen talouden tukemiseen kaikilla aloilla.

Loppu 20 prosenttia voidaan kohdentaa joihinkin seuraavista:

- a) tieto- ja viestintätekniiikan saatavuuden, käytön ja laadun parantaminen,
- b) ilmastonmuutokseen sopeutumisen, riskien ehkäisemisen ja riskinhallinnan edistäminen,
- c) ympäristön suojeleminen ja luonnonvarojen käytön tehokkuuden parantaminen,
- d) kestävä liikenteen edistäminen ja pullonkaulojen poistaminen tärkeimmistä liikenneverkkoinfrastruktuureista,
- e) työllisyyden edistäminen ja työvoiman liikkuvuuden tukeminen,
- f) sosiaalisen osallisuuden edistäminen ja köyhyyden torjunta,
- g) investoinnit koulutukseen, taitojen kartuttamiseen ja elinikäiseen oppimiseen parantamalla koulutusinfrastruktuuria.

ESR-asetusehdotuksen mukaan Suomen kaltaisen kehittyneen maan tulisi käyttää varat 80 prosenttisesti neljään jäsenmaassa valittavaan investointiprioriteettiin seuraavien neljän teeman alla:

- 1) työllisyyden ja työvoiman liikkuvuuden edistäminen,
- 2) koulutukseen, ammattitaitoon ja elinikäiseen oppimiseen investointi,
- 3) sosiaalisen osallisuuden edistäminen ja köyhyyden torjunta,
- 4) institutionaalisten valmiuksien parantaminen ja julkishallinnon tehostaminen

Vähintään 20 prosenttia ESR:n kokonaisresursseista tulee kohdentaa em. teemaan 3.

Euroopan aluekehitysrahasto ja Euroopan sosiaalirahaston toimet yhdessä ohjelmassa

HALKE:n 23.3.2012 tekemän linjauksen mukaisesti EU:n rakennerahastojen ohjelmakaudelle 2014 – 2020 laaditaan yksi ohjelma-asiakirja, joka sisältää sekä Euroopan aluekehitysrahaston että Euroopan sosiaalirahaston toimet. Ohjelma sisältää suurelta osin alueellisesti rahoitettavia hankkeita. Osa ohjelman rahoituksesta voidaan käyttää valtakunnalliseen toimintaan, joka kohdistetaan ministeriöiden valitsemaan strategisesti tärkeisiin teemoihin (EAKR 10-20 ja ESR 25-35 prosenttia). Muistiossa ei oteta kantaa, mitä toimenpiteitä rahoitetaan osana valtakunnallista toimintaa.

Välittävänä toimielimenä (rahoittajina) toimivat pääsääntöisesti ELY-keskukset (15), kuntalähtöisissä EAKR-hankkeissa maakunnan liitot (18) ja vain poikkeustapauksissa muu viranomainen. Ministeriöt voivat toimia rahoittajina esim. sellaisissa valtakunnallisissa hankkeissa, joissa pyritään koko maata koskeviin rakenteellisiin muutoksiin.

2. Ohjelman painopisteet

Maa- ja metsätalouden muutokset taloudessa ja ympäristön tilassa aiheuttavat ulkoisia uudistumis- ja sopeutuspaineita. Toimintaympäristön pidemmän aikavälin muutoksia ovat mm. talouden globalisaatio ja sen myötä tuotantorakenteiden hajautuminen, väestön ikääntyminen sekä energiapolitiikan ja ilmastonmuutoksen tuomat haasteet. Suomessa rakennemuutokset ovat globalisaation heijastusvaikutuksia, jotka aiheuttavat lisähaasteita toiminnan kehittämiseksi.

Suomen sisäiset paineet alueiden kehittämisessä liittyvät keskeisesti väestön hyvinvoinnin turvaamiseen, alueiden kilpailukyvyn ylläpitämiseen sekä ilmastotavoitteiden saavuttamiseen. Näihin ulkoisiin ja sisäisiin haasteisiin tulee alueilla löytää taloudellisesti, sosiaalisesti, ekologisesti ja kulttuurisesti kestäviä ratkaisuja. Kilpailukykyisimpiä ovat alueet, jotka tiedostavat omat vahvuutensa sekä pystyvät uudistamaan ja verkottamaan osaamis- ja innovaatorakenteitaan, luovuspotentiaaliaan ja toimintatapojaan ympäristön asettamia vaatimuksia vastaaviksi. Alueiden elinvoimaisuuden ja uudistumisen perustana ovat kilpailukykyään kehittävät pk-yritykset ja osaavat ihmiset.

Rakennerahasto-ohjelman tavoitteena vuosina 2014 – 2020 on mm.

- Alueiden elinkeinorakenteen uudistaminen ja monipuolistaminen sekä työllisyyden edistäminen
- Pk-yritysten kasvumahdollisuuksien parantaminen
- Uusiutuvan energian osuuden ja energiatehokkuuden lisääminen
- Rakenteellisen työttömyyden vähentäminen ja työelämän laadun kehittäminen
- Osaamisen ja uuden tiedon hyödyntäminen kilpailukyvyn vahvistamiseksi
- Työmarkkinoiden ja elinkeinoelämän tarpeita vastaavan osaavan työvoiman varmistaminen ja elinikäisen oppimisen tukeminen
- Sosiaalisen osallisuuden edistäminen

Alla esiteltäviä painopisteitä 1 – 4 (luvut 2.1 – 2.4) toteutetaan Euroopan aluekehitysrahaston ja 5 – 7 (luvut 2.5 – 2.7) Euroopan sosiaalirahaston toimin.

2.1 Pk-yritysten kilpailukyky (EAKR)

Pienet ja keskisuuret yritykset ovat keskeisiä työllisyyden ja kasvun edistäjiä. Viime vuosina lähes kaikki uudet työpaikat ovat syntyneet pk-yrityksiin. Suomen saaminen vahvalle ja kestäväälle kasvu-uralle edellyttääkin pk-yritysten kilpailukyvyn parantamista ja yrittäjyyden mahdollisuuksien luomista koko maassa.

Painopisteen tavoitteena on uudistaa ja monipuolistaa elinkeinorakennetta ja vahvistaa yritysten ja yrittäjyyden toiminta- ja kasvuedellytyksiä sekä tuottavuutta. Perinteisten vahvuuksien lisäksi alueilla tulee löytää uusia kasvualoja teollisuudessa, palveluissa, luovilla aloilla sekä ympäristöliiketoiminnassa. Ympäristön laadun parantaminen ja luonnonvarojen kestävä käytön edistäminen tarjoavat monipuolisia mahdollisuuksia elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiseksi, uuden liiketoiminnan luomiselle sekä kansainvälisesti merkittävät mahdollisuudet uudenlaisen vientiyritystoiminnan kehittämiseksi.

Toimet kohdistetaan Eurooppa 2020 -strategian kansallisen ohjelman mukaisesti tukemaan alueiden elinkeinorakennetta monipuolistavia uusia, kasvuhakuisia ja -kykyisiä, innovatiivisia, työllistäviä ja kansainvälistyviä yrityksiä. Uusien yritysten synnyttämisen ja alkuvaiheen jälkeen tavoitteena on ko. yritysten siirtyminen kasvun ja kehityksen uralle.

Pk-yritysten erityisenä haasteena on olla globaalisti kilpailukykyisiä, mikä edellyttää vahvaa panostusta osaamiseen ja kansainvälistymiseen. Talouden uusiin rakenteisiin sopeutuminen edellyttää myös yritysverkostojen kehittämistä sekä yleistä ja toimialakohtaista liiketoimintaosaamisen kehittämistä.

Pk -yritysten kehittämisen välineinä käytetään pääosin ELY-keskuksen yritystukilain mukaista rahoitusta. Yritystukilain mukaista rahoitusta suunnataan pk-yritysten kilpailukykyyn parantamiseksi erityisesti kasvun, kansainvälistymisen ja liiketoimintaosaamisen edistämiseen sekä pk-yritysten verkostoitumiseen sekä innovaatioiden ja tutkimustulosten kaupallistamiseen. Lisäksi maakunnan liittojen alueellista kehittämistukea käytetään yritysten toimintaedellytyksiä tukevaan kehittämistoimintaan ja investointitukea alueen elinkeinorakennetta ja pk-yrittäjyyttä tukeviin toimintaympäristön investointeihin.

Rahoitusvälineitä (pääomasijoitukset, laina- ja takausinstrumentit) käytetään erityisesti aloittavien ja varhaisessa kasvuvaiheessa olevien yritysten riskipääoman saatavuuden lisäämiseen, käyttöpääoman turvaamiseen ja kasvun vaatimien investointien rahoittamiseen. Pääomasijoituksia kohdennetaan erityisesti kehityksen alkuvaiheessa oleviin pieniin teknologiayrityksiin ja teknologiaintensiivisiin yrityksiin sekä innovatiivisiin palveluyrityksiin. Laina- ja takausinstrumenteilla edistetään laajemmin kasvuun ja kansainvälistymiseen pyrkivien pk-yritysten rahoituksen saatavuutta.

► *Yrittäjyyden edistäminen (erityisesti uusien yritysten perustamisen ja uusien ideoiden taloudellisen hyödyntämisen tukeminen)*

Tavoitteena on vahvistaa ja monipuolistaa alueen elinkeinorakennetta edistämällä uusien yritysten syntymistä, tukemalla olemassa olevien yritysten uusiutumista ja kehittää yritysten toimintaedellytyksiä ja toimintaympäristöä. Erityisesti hyvät kasvuedellytykset omaavien yritysten perustamista tuetaan alueiden kilpailukykyyn vahvistamiseksi parhaimmalla mahdollisella tavalla. Rahoituksen kohdentamisessa huomioidaan kunkin alueen toimialakeskittymät ja elinkeinopoliittiset kehittämissuunnitelmat alueen älykkään erikoistumisen kannalta.

Uudet yritykset pyritään saamaan tehokkaasti kehittämis- ja tutkimustoiminnan piiriin. Käytäntö- ja käyttäjälähtöistä innovaatiotoimintaa yrityksissä edistetään unohtamatta uuden tiedelähtöisen tiedon merkitystä yritysten t&k&i-toiminnassa. Aloitusvaiheessa olevien kasvuhakuisten pk-yritysten liiketoimintaosaamista kehitetään ja lisätään innovaatioiden ja tutkimustulosten kaupallistamista ja hyödyntämistä kilpailutekijänä sekä parannetaan rahoituksen saatavuutta.

► *Uusien liiketoimintamallien luominen ja kansainvälistyminen*

Alueiden uusiutuminen edellyttää, että pk-yritysten koko kasvupotentiaali hyödynnetään. Tavoitteena onkin saada kaikkia kehittymään pyrkiviä yrityksiä eteenpäin kasvun uralle. Erityisesti on tunnistettava yritykset, joilla on tulevaisuudessa vahvan kasvun edellytykset ja halu kasvaa. Pk-yritysten kasvun edellytyksenä on usein liiketoimintaosaamisen vahvistaminen, kansainvälistyminen joko suoraan tai alihankintaketjujen kautta sekä uusien liiketoimintamallien luominen, kehittäminen ja käyttöönotto. Näitä tavoitteita edistetään ELY-keskusten rahoitustoimenpiteillä ja ESR-rahoitteisilla kehittämisspalveluilla. Pk-yritysten kasvun tukemisessa huomioidaan myös henkilöstön osaamisen kehittäminen, jota tuetaan ESR-rahoituksella.

Pk-yritysten verkostoituminen parantaa niiden kilpailukykyä ja antaa niille entistä paremmat mahdollisuudet erikoistua osaamistarpeensa mukaisesti. Painopisteen toimenpiteillä kannustetaan pk-yrityksiä verkottumaan erityisesti niiden kansainvälistämisen edistämiseksi.

2.2 Uusimman tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen (EAKR)

Eurooppa 2020 -strategian kansallisen ohjelman mukaan tavoitteena on varmistaa tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan riittävä taso eli 4 prosentin bruttokansantuoteosuus. Rahoituksen painopiste on pienissä ja keskisuurissa, kasvuhakuisissa, työllistävissä ja kansainvälistyvissä yrityksissä ja niiden verkostoitumisessa uuden tiedon tuottajatahoihin. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiopanoksia suunnataan riittävästi palvelualojen työllisyyden ja tuottavuuden kehittämiseen sekä niiden vientimahdollisuuksien parantamiseen.

Kansallisen ohjelman mukaisesti korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten rakenteellista kehittämistä jatketaan kokoamalla laajoja ja laadukkaita tutkimus- ja oppimisympäristöjä. Kansallisesti ja kansainvälisesti verkottuneiden innovaatioyhteisöjen lisäksi Suomeen luodaan vahvoja alueellisia innovaatiokeskittymiä.

Painopisteen tavoitteena on alueiden kilpailukykyyn pitkäjänteinen kehittäminen vahvistamalla alueellisia innovaatio- ja osaamisrakenteita, soveltavaa tutkimusta, tutkimustulosten hyödyntämistä sekä käyttäjälähtöistä innovaatiotoimintaa. Painopisteen toimet parantavat alueiden mahdollisuuksia kilpailla eurooppalaisesta tutkimusrahoituksesta, luoda teemakohtaisia kehitysalustoja ja yritysten ja muiden toimijoiden mahdollisuuksia hyödyntää kansallisia ja kansainvälisiä osaamisverkostoja ja ottaa käyttöön uusia innovaatioita toiminnassaan.

Tavoitteena on lisäksi tukea pk-yritysten ja oppilaitosten elinkeinoelämän tarpeet huomioivaa t&k&i-toimintaa, joka vahvistaa alueiden omissa kehittämisstrategioissaan esittämiä osaamiskärkiä. Elinkeinorakenteen uudistumisen myötä osaamisen laadulliset ja määrälliset vaatimukset muuttuvat nopeasti. Tämän vuoksi tärkeä tavoite on vahvistaa yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä alueidensa yritysten ja innovaatiotoiminnan keskeisten toimijoiden kanssa.

Ympäristön korkea laatu on erittäin merkittävä kansallinen ja alueellinen kilpailukykytekijä. Eurooppa 2020 –strategian yhtenä keskeisenä tavoitteena on kestävä kasvun edistäminen. Hallitusohjelman mukaan Suomi nostetaan johtavaksi luonnonvarojen ja materiaalien kestävä, taloudellisen ja innovatiivisen hyödyntämisen osaamisen maaksi. Ympäristön laadun parantaminen ja luonnonvarojen kestävä käytön edistäminen tarjoavat monipuolisia mahdollisuuksia uuden liiketoiminnan luomiselle. Kulttuuriympäristöjen laadulla on suuri merkitys elinkeinoelämän ja yritystoiminnan menestymiselle. Korkealaatuisten kulttuuriympäristöjen vetovoimaa hyödyntävillä ja lisäävillä hankkeilla vahvistetaan alueiden kilpailukykyä.

► *Innovaatio- ja osaamisrakenteiden vahvistaminen*

Tavoitteena on vahvistaa osaamis- ja innovaatiotoiminnan rakenteita ja osaamisen keskittymiä ja siten edistää innovaatiotoimintaa ja osaamisen kehittämistä.

Toimenpiteillä kehitetään alueellisen kilpailukyvyn kannalta keskeistä koulutus- ja tutkimusinfrastruktuuria ja yritysten, tutkimuslaitosten, korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten innovatiivisia tutkimus- ja kehitysympäristöjä (esim. demonstraatio- ja pilotointialustat ja living labit) sekä osaamisen aineettomia investointeja. Kehitysympäristöillä luodaan nykyistä paremmat mahdollisuudet luoda alueellisia edelläkävijämarkkinoita elinkeinoelämän viennin vauhdittamiseksi. Alueelliset toimenpiteet täydentävät kansallisen innovaatiopolitiikan kysyntä- ja käyttäjälähtöisiä tavoitteita. Avoimen innovaatiotoiminnan kehitysalustoilla luodaan myös uuden tyyppisiä toimintamalleja ja ympäristöjä erityisesti nuorten, ammatillisesti ja korkeasti koulutettujen yrittäjyyden lisäämiseksi (esimerkiksi uudet yrityshautomot ja kiihdyttämömallit).

Toimenpiteillä tuetaan myös soveltavaa tutkimusta mm. kehittämällä yritysten, korkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten välille uusia yhteistyömuotoja, jotka ottavat huomioon alueiden vahvuudet. Alueiden älykästä erikoistumista tuetaan myös korkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten tutkimus- ja koulutustoiminnan profiloitumisella. Korkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten strategista yhteistyötä alueensa muiden toimijoiden kanssa lisätään innovaatioympäristön kehittämisessä alueiden osaamisalat ja erikoistumistarpeet huomioiden.

► *Uuden tiedon ja osaamisen hyödyntäminen innovatiivisten ratkaisujen luomisessa*

Toimilla tuetaan erityisesti yritys- ja markkinalähtöistä innovaatiotoimintaa eli uusien tuotteiden, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä ja käyttöönottoa sekä uuden teknologian soveltamista ja käyttöönottoa pk-yritysten toiminnassa. Edellä mainittuja toimia tuetaan lähinnä ELY-keskusten yritysrahoituksella. Lisäksi tuetaan mm. yritysten yhteisiä sekä yritysten ja muiden innovaatiotoimijoiden yhteishankkeita. Pienimuotoiset, avoimella kumppanuudella saavutetut innovatiiviset tuotteet ja palvelut voivat tukea myös järjestöjen ja sosiaalisten yritysten toimintaa. Suuremmat innovaatiot voivat puolestaan hyödyntää yritysten liiketoimintaa ja julkista sektoria esimerkiksi palveluiden kehittämisessä.

Toimenpiteiden kohteina ovat alueelliset innovaatiokeskittymät, jossa eri osapuolet sitoutuvat yhteisesti valittuihin strategisiin painopistealueisiin samalla uudistaen t&k&i-toimintaansa merkittäväällä uusilla avauksilla liittyen mm. edelläkävijämarkkinoihin, kehitysympäristöihin ja kansainväliseen vetovoimaisuuteen. Painopisteen toimet täydentävät OSKE-ohjelman jälkeisen uuden, kansalliset ja alueelliset toimet yhdistävän innovaatio-ohjelman toteutusta paikallisten innovaatioympäristöjen kehittämisessä.

Innovaatioiden synnyttämiseksi ja globaalin kilpailukyvyn parantamiseksi tuetaan eri toimijoiden ja alueiden kansallista ja kansainvälistä verkottumista. Kannustetaan innovaatioperusteiseen liiketoiminnan kasvuun luomalla alueiden välisiä laajempia ja vaikuttavampia hankekokonaisuuksia yritysten ja muiden t&k&i-toimijoiden tarpeisiin. Toimenpiteet tarjoavat myös suurten keskittymien ulkopuolisille yrityksille ja toimijoille mahdollisuuksia kysyntä-, käyttäjä- ja työelämälähtöisten innovaatioiden kehittämiseen sekä väylän kansallisiin ja kansainvälisiin innovaatioverkostoihin.

Innovaatiotoiminnan osalta kilpailukykyä ja uusia liiketoimintoja tulee hakea laajalti sekä yksityiseltä että julkiselta sektorilta. Teollisuuden ja erityisesti teollisuuden palveluliiketoiminnan kehittämisen lisäksi uusia innovatiivisia ratkaisuja tulee etsiä julkisen sektorin tuottavuuden parantamiseksi. Toimenpiteitä kohdistetaan myös luovan talouden monialaisten, innovatiivisten tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen ja ideoiden kaupallistamiseen elinkeinorakenteen moni-

puolistamiseksi. Lisäksi kehitetään väestön ikääntymisen haasteisiin vastaavia innovatiivisia tuotteita ja palveluita.

► *Ympäristön laadun sekä luonnonvarojen kestävän käytön edistäminen*

Ympäristön korkean laadun edistämiseksi ja luonnonvarojen kestävän käytön varmistamiseksi tulevalla ohjelmakaudella tuetaan erityisesti uusia toimintamalleja, yhteistyömuotoja sekä uusia tuotantotapoja edistäviä kehityshankkeita yksityisen yritys- ja elinkeinotoiminnan piirissä, julkisella sektorilla sekä erityisesti eri osapuolten yhteisinä kumppanuushankkeina.

Tukea kohdennetaan erityisesti sellaisten toimien ja toimintamallien kehittämiseen ja käyttöönottoon, joilla edistetään puhtaan ympäristön tekniikoita, luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä, biotaloutta, elinkeinon toimintamahdollisuuksien kannalta tärkeiden luonnonympäristöjen laadun parantamista sekä ympäristön kuormitusta vähentävien toimintamallien kehittämistä.

Toimilla tuetaan uusien innovaatioiden kehittämistä biotalouden ja luonnonvarojen kestävän käytön tukemiseksi. Toimenpiteillä edistetään ravinteiden kierrätyksen ja pidättymisen tehostamista, tuetaan luonnonvarojen ja osaamisen mahdollisuuksia tuottaa kansallista arvonlisää ja hyvinvointia ja edistää uusia tuotantopotentiaaleja. Uusien innovatiivisten ympäristötekniikoiden kehittämisellä ja käyttöönotolla yhteistyössä pk-yritysten kanssa edistetään alueiden elinkeinotoimintaa.

Alueiden elinvoimaisuutta ja yritysten toimintaedellytyksiä tuetaan ympäristöriskien vähentämiseen tähtäävillä toimilla yhteistyössä yritysten kanssa. Ympäristön kuormituksen vähentämiseksi tuetaan kestävien kulutus- ja tuotantotapojen edistämistä sekä kestävien julkisten hankintojen menettelyjen ja toimintatapojen kehittämistoimia.

Luontomatkailun toimintamahdollisuuksien parantamiseksi ja siitä aiheutuvan ympäristökuormituksen vähentämiseksi tuetaan erityisesti eri tahojen yhteistyöhankkeita ja uudenlaisia toimintamalleja, joilla edistetään luonnonympäristöjen ja vihreän infrastruktuurin kehittämistä.

Toimilla tuetaan kaupunkien vihreää kasvua ja kestävästä yhdyskuntakehitystä. Käyttäjälähtöisten innovaatioiden avulla luodaan näitä tukevia kehittämissympäristöjä ja edelläkävijämarkkinoita. Tavoitteena on myös kehittää innovatiivisia eri toimijoiden osaamisen yhdistäviä kaupunkiseutujen strategioita toteuttavia toimintamalleja ja arvoketjuja. Kaupunkiympäristön laadun parantamiseen tähtääviä toimia ovat uusien menetelmien ja toimintatapojen kehittäminen mm. keskustojen elinvoiman vahvistamisessa, julkisen lähiympäristön parantamisessa, sekä rakennuskulttuurin ja kulttuuriympäristön vahvuuksien tunnistamisessa ja hyödyntämisessä. Näillä toimilla luodaan edellytyksiä elinkeinoelämän monipuoliselle kehittämiselle ja myös uudelle yritystoiminnalle.

2.3 Vähähiilinen talous kaikilla aloilla

Painopiste tukee Eurooppa 2020 -strategian kansallisen toimenpideohjelman tavoitetta nostaa Suomi johtavaksi luonnonvarojen ja materiaalien kestävä, taloudellisen sekä innovatiivisen hyödyntämisen ja osaamisen maaksi nojautuen alueiden luontaisiin vahvuuksiin ja erilaisiin luonnonrikkauksiin. Myös ESR:n osaamista kehittäväillä toimilla tuetaan painopisteen tavoitteita.

Tavoitteena on täyttää ilmastonmuutokseen liittyvät velvoitteet, lisätä uusiutuvista lähteistä peräisin olevan energian osuutta, vähentää energian kulutusta sekä tehostaa luonnonvarojen ja materiaalien käyttöä. EU:n ilmasto- ja energiapaketin asettaman tavoitteen mukaisesti vuoteen 2020 mennessä EU:n yhteinen tavoite on vähentää kasvihuonekaasuja 20 prosentilla, lisätä uusiutuvan energian osuus 20 prosenttiin energian loppukulutuksesta sekä tehostaa energian kulutusta 20 prosentilla siitä, mitä se ilman uusia toimenpiteitä olisi. Suomelle näistä yhteisistä tavoitteista on ollut seurauksena sitovat tavoitteet ei-päästökauppasektorin päästöille (-16 % vuonna 2020) ja uusiutuvalle energialle (38 % vuonna 2020). Energiatehokkuusalalla on myös menossa selkeä siirtyminen vapaaehtois pohjaisesta edistämisestä velvoittavaan säädöspohjaiseen toimintaan. Ilmastotavoitteiden saavuttaminen ja luonnonvarojen niukkeneminen edellyttävät tuotantopäähän suuntautuvien toimenpiteiden lisäksi myös sekä kulutus- ja käyttäytymistottumusten muutosta että perinteisten toimialojen uudistumista. Suomella on vahvaa osaamista useilla osa-alueilla ja siten vähähiilisyystavoite tarjoaa merkittäviä liiketoimintamahdollisuuksia erikokoisille yrityksille.

► *Uusiutuvien energialähteiden tuotannon, jakelun ja käytön edistäminen*

Painopisteen tavoitteena on ohjata energian tuotannon investointeja uusiutuvaan energiantuotantoon ja jakelun parantamiseen. Kestävä kehityksen teknologiat ja energiaratkaisut, ekotehokkuus ja vähäpäästöiset prosessit antavat mahdollisuuksia uudelle liiketoimintakonsepteille, vahvistavat yrittäjyyden toimintaedellytyksiä ja luovat työmahdollisuuksia koko maassa. Energiateknologian kasvua tuetaan elinkeinolähtöisen innovaatiopolitiikan, tutkimuksen ja tuotekehityksen keinoin sekä osaamista lisäämällä.

Toimenpiteillä tuetaan uusiutuvan energian koko hankinta-, tuotanto- ja jakeluketjun prosesseja ja t&k&i-toimintaa alueelle ominaisia vahvuuksia korostaen. Uudistuvan energian tuotannossa hyödynnetään luonnonvaroja mm. tehostamalla tuki- ja ohjausjärjestelmiä. Uusiutuvan energian ratkaisuilla vahvistetaan elinkeinon ja yrittäjyyden toimintaedellytyksiä ja synnytetään uusia työmahdollisuuksia mm. maaseudulle. Painopisteen tavoitteena on tukea uusiutuvaan energiaan liittyvää liiketoimintaa varsinkin pk-yrityksissä, mitä voidaan rahoittaa ELY-keskusten yritysrahoituksella.

► *Energia- ja materiaalitehokkuuden edistäminen*

Painopisteen toimilla tuetaan energia- ja materiaalitehokkaiden ja ilmastovaikutuksia vähentävien tuotantoprosessien ja tuotteiden t&k&i-toimintaa. Toimilla parannetaan erityisesti Pk-yritysten kilpailukykyä mm. edistämällä uusien ympäristöä vähemmän kuormittavien ja energiatehokkaampien teknologioiden ja innovaatioiden käyttöönottoa niiden toiminnassa. Ympäristöjärjestelmien sekä erilaisten menetelmien kuten materiaali- ja energiatehokkuuskatselmusten

käyttöönottoa yrityksissä edistetään. Tuetaan energiakulutuksen seurantaan helpottavia innovaatioita. Kehitetään menetelmiä energiatehokkuuden parantamiseen asuin- ja liikerakennuksissa.

Tavoitteena on tukea energia- ja materiaalitehokkuutta ja ympäristöliiketoimintaa erityisesti pk-yrityksissä. Toiminta voi olla kaksinaista: toisaalta energia- ja materiaalitehokkuus parantaa yrityksen omaa kannattavuutta ja toisaalta ala tarjoaa yrityksille uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Energiatehokkuus on kehityskaaressa huomattavasti pidemmällä kuin materiaalitehokkuus ja tämä vaikuttaa myös toiminnan sisältöön ja painotuksiin. Energiatehokkuuden alalla voidaan tehdä käytännön tuottavia toimia ja liiketoimintaa enemmän. Materiaalitehokkuus on enemmän kehitys- ja testausvaiheessa, mutta siihen sisältyy huomattavia potentiaaleja esimerkiksi kierrätyksen ja materiaalien uudelleenkäyttöön, tuotantoprosessien tehostamiseen sekä tuotekehitykseen liittyen. Energiatehokkuuden edistämässä korostetaan alueellisten toimijoiden yhteistyötä ja kansallista verkostoitumista.

Kehitetään jätteiden hyötykäyttöä ja toimipaikkojen välisten materiaalivirtojen hyödyntämistä, mikä tarjoaa mahdollisuuksia myös uudelle yritystoiminnalle. Lisätään elinkeinoelämän ja yrittäjien osaamista energia- ja materiaalitehokkuuden osalta. Tuetaan alueellisten ja paikallisten ilmastostrategioiden valmistelu, arviointia ja toteuttamista. Lisäksi edistetään julkisella sektorilla vähähiilisiä ja energiatehokkaita ratkaisuja, jotka edistävät uusien liiketoimintamahdollisuuksien syntymistä.

► *Kaupunkialueiden vähähiilisten strategioiden edistäminen*

Tuetaan vähähiilistä yhteiskuntaa edistävien strategioiden luomista ja toteuttamista kaupungeissa ja kaupunkiseuduilla. Strategioiden luominen ja niiden toteuttamistoimien edistäminen edellyttää uudenlaisten yhteistyömuotojen ja verkostojen kehittämistä julkisten ja yksityisten toimijoiden välille. Strategioiden sisällöt kattavat laajimmillaan kaikki vähähiilisen yhteiskunnan keskeiset osa-alueet tai ne voivat olla tiettyihin osa-alueisiin kohdennettuja strategioita kaupungista ja kaupunkiseudusta riippuen.

Tuetaan kaupunkien ja kaupunkiseutujen yhdyskuntien toimivuutta parantavien ympäristöystävällisten ja vähähiilisten liikennejärjestelmien kehittämistä sekä liikennetarpeen vähentämistä edistäviä toimia. Tuetaan kestävä kehityksen mukaisten liikkumismuotojen kehittämistä kaupunkiseuduilla.

2.4 Saavutettavuus (EAKR)

Globaalissa taloudessa menestyminen edellyttää hyviä ja toimivia liikenne-, logistiikka ja viestintäyhteyksiä kaikkialle maailmaan. Alueen liikenne- ja viestintäyhteydet vaikuttavat elinkeinoelämän, talouden ja työllisyyden sekä alueiden kehittämisen kehukseen ja ovat yksi tärkeimmistä yritysten sijaintiin ja toimintaedellytyksiin vaikuttavista tekijöistä. Painopisteen keskiössä ovat pohjoisten harvaan astuttujen alueiden erityistarpeet saavutettavuuteen liittyvien ongelmien lieventämiseksi. Toimenpiteitä toteutetaan *ainoastaan Itä- ja Pohjois-Suomessa*.

► *Tieto- ja viestintätekniikan saatavuus, käyttö ja laatu*

Painopisteen tavoitteena on edistää tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntävien älyratkaisujen käyttöönottoa ja siten vahvistaa alueiden saavutettavuutta ja kilpailukykyä.

Toimenpiteillä tuetaan tietoyhteiskunta- ja viestintäpalveluiden esteetöntä ja laadultaan tasatarvoista saatavuutta alueellisten ja elinkeinolähtöisten tarpeiden mukaan. Lisäksi edistetään elinkeinoelämää tukevia nopeiden Internet-yhteyksien saatavuutta ja kehittämistä. Kehitetään e-hallinnon sovellutuksia sekä tieto- ja viestintätekniikkaan perustuvia älykkäitä sovelluksia ja sisältöpalveluita huomioiden mm. terveys, ikääntyminen ja päästöjen vähentäminen.

► *Kestävä liikenne ja pullonkaulojen poistaminen liikenneinfrastruktuurista*

Painopisteen tavoitteena on parantaa yritysten toimintaedellytyksiä, palveluiden saatavuutta ja logistista tehokkuutta kestävien liikennejärjestelmien ja palveluiden avulla. Liikenteen turvallisuus, sujuvuus ja toimintavarmuus ovat keskeisiä palvelutasotekijöitä sekä tavara- että henkilöliikenteessä. Liikennejärjestelmää ei tule suunnitella irrallisena osana, vaan poikkihallinnollisesti huomioiden samanaikaisesti maankäytön, asumisen, liikenteen sekä palveluiden näkökulmat ja elinkeinoelämän toimintaedellytykset. Tieto- ja viestintäteknologian käyttö liikennejärjestelmässä sekä vihreän teknologian kehittyminen antavat uusia mahdollisuuksia ratkaista liikenteen ongelmia ja parantaa liikenteen toimivuutta ja tehokkuutta.

Toimenpiteillä edistetään elinkeinoelämää ja yritysten toimintaympäristöä kehittäviä liikenneväyliä ja -palveluita sekä kestäväää liikennettä. Tuetaan yhteyksiä TEN-verkkoihin ja liikenteen solmukohtiin, kuten lentokentille, satamiin ja teollisuus-, matkailu- ja logistiikka-alueille. Tuetaan liikenteen tehokkuutta parantavia älyliikenteen palveluja. Toimenpiteitä kohdistetaan myös kestäväen kehityksen mukaisten liikennejärjestelmien ja liikkumismuotojen kehittämiseen erityisesti kaupunkiseudulla.

2.5 Työllisyys ja työvoiman liikkuvuus (ESR)

Kansallisten Eurooppa 2020 -strategian työllisyystavoitteiden saavuttaminen edellyttää työvoiman kysyntää lisäävää talous- ja elinkeinopolitiikkaa sekä työvoiman tarjontaa lisäävää, tuottavuutta nostavaa ja työmarkkinoiden toimivuutta parantavaa työpolitiikkaa. Pk-yritysten kasvu, kehittyminen ja kansainvälistyminen edellyttävät osaavia yrittäjiä ja osaavaa työvoimaa. Työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin vastaaminen edellyttää, että työntekijöille tarjotaan joustavia mahdollisuuksia parantaa osaamistaan. Ammatillisen liikkuvuuden ja osaamisen uudistaminen edellyttää elinikäistä oppimista ja ohjausta.

Työllisyystavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan toimenpiteitä, joilla rakennemuutoksessa tai muutoin työpaikkansa menettäneet löytävät nopeasti uuden työn ja saavat siihen liittyvää osaamista. Lisäksi tarvitaan toimenpiteitä, joilla merkittävä määrä työvoiman ulkopuolella olevista miehistä ja naisista saadaan osaksi työvoimaa ja töihin niin, että heillä on työssä tarvittava ammattiosaaminen. Toimenpiteitä on kohdennettava erityisesti nuoriin, pitkäaikaistyöttömiin ja maahanmuuttajiin. Työllistyvyyden edistämiseksi kehitetään ja hyödynnetään yhteiskunnallisia innovaatioita. Työllisyyskehitykseen vaikuttaa myös työikäisen väestön jatkuva vähentyminen. Työelämän laatua ja työhyvinvointia täytyy kehittää, jotta työuria saadaan pidennettyä niiden alusta, keskeltä ja lopusta. Hyvinvoinnin turvaamiseksi jatkossakin tulee myös työn tuottavuuden kasvaa.

Rakennerahasto-ohjelmassa Euroopan sosiaalirahaston työllisyysteeman rahoitusta ohjataan kolmen painopisteen kautta, joiden alla rahoitettavat toimenpiteet tukevat Eurooppaa 2020 -strategian kansallisen työllisyystavoitteen saavuttamista. Painopisteisiin sisältyvillä toimenpiteillä edistetään kasvua, työllisyyttä ja yrittäjyyttä siten, että Suomessa on osaavaa työvoimaa yritysten ja muiden työnantajien tarpeisiin. Yrittäjyys ja osaaminen ovatkin teemoja, joihin liittyviä toimenpiteitä voidaan tukea kaikkien painopisteiden alla. Painopisteisiin sisältyy Euroopan sosiaalirahastoa koskeva komission asetusesityksen edellyttämä oma erityispainopiste sukupuolten tasa-arvoon liittyville toimenpiteille. Tämän lisäksi sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistetään valtavirtaistamalla sekä muihin painopisteisiin sisältyvillä erityistoimilla.

► *Työnhakijoiden ja työvoiman ulkopuolella olevien työllistyvyys*

Painopisteen tavoitteena on työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaannon parantaminen, rakennetyöttömyyden alentaminen, osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen mm. työvoiman ulkopuolella olevien työllisyyttä (ml. maahanmuuttajataustaiset, nuoret, osatyökykyiset, vammaiset sekä ikääntyneet miehet ja naiset) sekä työvoiman liikkuvuutta parantamalla. Osaavan työvoiman saatavuutta turvataan ammatillisesti suuntautuneella koulutuksella ja kansalaisten tarpeita vastaavilla tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluilla. Painopisteen tavoitteena on myös edistää erilaisten yrittäjyyden muotoja työllistymisen vaihtoehtona ja lisätä osa-aikaisesta yrittäjyydestä kokoaikaiseen yrittäjyyteen siirtymistä.

Ammatillisen liikkuvuuden edistämiseksi ja osaamisen uudistamiseksi tuetaan elinikäisen oppimisen ja ohjauksen toteuttamista. Elinikäistä oppimista tukevalla ohjauksella tarkoitetaan toimia, joiden avulla eri elämäntilanteissa olevat kansalaiset saavat tietoa ja apua koulutukseen ja ammattiin liittyvien päätösten pohjaksi. Ohjaus antaa lisäksi välineitä hallita omia opinto- ja urapolkuja. Palveluja tarjotaan erilaisissa toimintaympäristöissä: koulutuksessa ja työhallinnossa, työpaikoilla, järjestöissä ja yksityisesti.

Painopistettä toteutetaan mm. tehokkaiden työvoima- ja yrityspalveluiden sekä koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien systemaattisten seuranta- ja tukipalvelujen kehittämisen kautta. Palvelujen kehittäminen työmarkkinoiden tarpeiden näkökulmasta alueelliset erityispiirteet huomioon ottaen ja yhteistyö kumppaneiden kesken ovat tärkeitä lähtökohtia toiminnan vaikuttavuudelle. Keskeiset kehittämistarpeet liittyvät palvelu- ja osaamistarpeiden tunnistamiseen ja palvelujen kohdentamiseen, palvelujen laadun ja vaikuttavuuden parantamiseen sekä uusien palvelujen tuottamiseen. Toimenpiteillä kehitetään malleja oikea-aikaisten ja oikeiden palvelujen

toteuttamiseksi ja eri hallinnonalojen ja toimijoiden yhteistyön parantamiseksi erityisesti kuntien ja sosiaali- ja terveystalveluiden tuottajien kanssa.

Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamista edistetään myös kehittämällä monialaista verkosto- ja yritysysteistyötä julkisen ja yksityisen työnvälityksen välillä sekä kehittämällä monikanavaisia palveluja työvoiman, työn ja ammatillisen liikkuvuuden edistämiseksi. Kansainvälistä työnvälitystä kehittämällä lisätään tietoa Suomen työmarkkinoista ja tuetaan yrityksiä ja muita työnantajia ulkomaisen työvoiman rekrytoinnissa. Eurooppalaisen työnvälitysverkoston EURESin toimintaa kehitetään luomalla uusia malleja ja menetelmiä työvoiman liikkuvuuden edistämiseksi. Rekrytointiin liittyvien prosessien kehittämisessä huomioidaan sekä alueelliset tarpeet että valtakunnallinen koordinoiva lähtökohta.

Toimenpiteillä tuetaan erilaisissa elämäntilanteissa olevien naisten ja miesten – erityisesti nuorten, ikääntyvien, vammaisten, osatyökykyisten ja romanien – koulutukseen ja työelämään kiinnittymistä. ESR-toimilla tuetaan myös nuorten yhteiskuntatakuuta ja siihen liittyviä toimenpiteitä. Rakennetyöttömyyttä alennetaan mm. kehittämällä välityömarkkinoita aidoiksi siirtymätyöpaikoiksi. Maahanmuuttajamiesten ja -naisten kotoutumista ja kotoutumisen vaikuttavuutta parannetaan verkostoyhteistyötä ja palveluja kehittämällä sekä muilla työllistymisen esteiden purkamista edistävillä toimenpiteillä. ESR-toimilla tuetaan siten myös kansallisen kotouttamisohjelman toteutusta. Erityisesti toisen ja kolmannen polven maahanmuuttajataustaiset miehet ja naiset on pystyttävä integroimaan kiinteästi Suomen työelämään ja yhteiskuntaan. Toinen erityishaaste on onnistua saamaan korkeasti koulutetut maahanmuuttajat sijoittumaan koulutustaan vastaaviin työpaikkoihin. Lisäksi kehitetään työperusteisten maahanmuuttajien palveluita osana maahanmuuttajapalveluiden kokonaisuutta.

Uusien yritysten syntymisen vauhdittaminen sekä miesten ja naisten yrittäjyyden edistäminen mm. omistajavaihdostilanteissa, on keskeistä alueiden elinkeinorakenteen monipuolistamiseksi. Toimenpiteillä edistetään lisäksi kaikille avointa ja yhteisöllistä yrittäjyyttä sekä uusia ja innovatiivisia liiketoimintamahdollisuuksia työttömille, työttömyysuhanalaisille ja työelämän ulkopuolella oleville miehille ja naisille sekä kehitetään yrittäjyyttä ja yritystoimintaa parantavia palveluja ja toimintatapoja.

► *Työntekijöiden, yritysten ja yrittäjien muutoksiin mukautuminen*

Painopisteen tavoitteena on parantaa työntekijöiden ja yritysten sopeutumiskykyä työ- ja elinkeinoelämän muutoksiin, jotka asettavat uusia haasteita liiketoimintaosaamiselle, johtamiselle ja työvoiman osaamiselle. Toiminnalla edesautetaan parempaa haasteiden ennakointia ja hallintaa yrityksissä ja palvelujen tarjoajissa sekä lisätä kykyä tunnistaa osaamis- ja työvoimatarpeita sekä yritysten kasvumahdollisuuksia. Yhtenä kehittämiskohteena on eri alojen ja eri työpaikkojen rajojen ylittävän työn ja verkostoitumisen edistäminen. Tavoitteena on myös hyvinvoinnin ja kilpailukykyyn parantaminen yhteiskunnassa, yrityksissä, eri sektoreilla ja toimialoilla sekä kaikenkokoisissa työorganisaatioissa. Lisäksi tavoitteena on työelämän laadun parantaminen työurien pidentämistä tukevalla tavalla tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmat huomioon ottaen. Tavoitteena on myös suomalaisen yritystoiminnan uudistaminen sekä kasvun ja työnantajayrittäjyyden vahvistaminen. Naisyrittäjyyden osalta erityisesti työnantajayrittäjyyden ja kasvun vahvistaminen on keskeistä.

Tavoitteita toteutetaan kehittämällä proaktiivisia menetelmiä, palveluja, palvelukokonaisuuksia ja valmiuksia mm. globalisaation, teknologisen kehityksen ja työvoiman ikääntymisen aiheuttamien muutosten ennakointiin, reagointiin ja hallintaan. Lisäksi pilotoidaan uusia malleja työntekijöiden työstä työhön siirtymisen nopeuttamiseksi irtisanovien ja rekrytoivien yritysten välille. Ennakoivaa muutoksen hallintaa ja muutosturvaa kehittämällä parannetaan irtisanottujen ja lomautettujen työllistymistä sekä turvataan samalla yritysten työvoiman saantia. Lisäksi toimenpiteillä vahvistetaan mikro- ja pk-yritysten kilpailukykyä sekä yrittäjien ja henkilöstön osaamista mm. uusien liiketoimintamallien ja kansainvälistyminen osalta. Yrittäjyyttä tuetaan ratkaisuna muutostilanteessa ja kehitetään tätä tukevia palvelukonsepteja. Toimenpiteillä tuetaan työpaikoilla tapahtuvaa ohjausta, koulutusta, verkostoitumista, toimialakohtaista kehittymistä, alueellisia kehittämisverkostoja kumppanuuksien vahvistamiseksi sekä erilaisia kehittämis-hankkeita.

Työorganisaatioiden ja työn kehittämisessä korostetaan työelämän laatua parantavia toimenpiteitä eri kohderyhmät (mm. ikääntyvät, nuoret, pitkään työttömänä olleet, vammaiset ja osatyökykyiset, maahanmuuttajat ja muut etniset vähemmistöt) sukupuolinäkökulma ja yhdenvertaisuus huomioon ottaen. ESR:n avulla tuetaan siten työelämän kehittämisstrategiaa. Painopisteellä tuetaan myös ikäsyrijintää estäviä toimenpiteitä, työkyvyttömyyseläkkeelle jäämistä vähentäviä ratkaisumalleja ja monimuotoisuusjohtamisen kehittämistä. Työorganisaatioita kehitetään mm. luovan osaamisen ja luovien menetelmien avulla.

Työurien pidentämiseen liittyvät toimenpiteet kohdistuvat koko työvoimaan mutta erityisesti ikääntyviin miehiin ja naisiin, joiden työkykyä ja työoloja kohennetaan kokonaisvaltaisella tavalla proaktiivisesti. Lähtökohtana on elinikäinen oppiminen ja ohjaus. Yksilökeskeisten toimenpiteiden lisäksi otetaan huomioon yhteisöön ja ympäristöön kohdistuvien toimenpiteiden mahdollisuudet sekä erilaiset voimavarat. Työuria voidaan pidentää myös edistämällä terveellisiä elintapoja ja ennaltaehkäiseviä hyvinvointipalveluja, joita ovat mm. kulttuuri-, liikunta- ja nuorisoalojen kolmannen sektorin palvelut. Lisäksi toimenpiteillä kehitetään välineitä ja toimintamalleja erilaisiin henkilöstöstä ja olosuhteista nouseviin tarpeisiin esim. työjärjestelyjen parantamiseen ja sopeuttamiseen sekä työhön paluuta tukeviin ja kuntouttaviin toimenpiteisiin.

► *Naisten ja miesten tasa-arvo työelämässä*

Talouskasvun aikaansaaminen edellyttää toimenpiteitä kaikkien työmarkkinoilla jo olevien ja työvoimareservin ulkopuolella olevien työikäisten työelämään kiinnittymiseksi. Positiivisten vaikutusten aikaansaamiseksi ja piilossa olevan potentiaalın löytämiseksi edistetään sukupuolten tasa-arvoa ohjelman osana, jotta voidaan tuottaa mahdollisimman tehokkaita aktivointi-toimenpiteitä. Sukupuolten tasa-arvo yhdistetään yhdenvertaisuusnäkökulmaan varsinkin erityisen heikossa työmarkkina-asemassa olevien kohdalla, sillä erityisen haavoittuvassa asemassa olevaan voi käytännössä kohdistua kaksinkertaista syrjintää sukupuolen ja esim. etnisen alkuperän, vammaisuuden tai iän perusteella.

Toimenpiteitä tarvitaan erityisesti työelämässä esiintyvien sukupuolten välisten voimakkaiden kuilujen lievittämiseksi, esim. työllisyysasteen, epätyypillisten työsuhteiden, palkkaerojen, urakehityksen ja yrittäjyyden osalta. Suomessa työurat ja koulutusvalinnat ovat EU:ssa kolmanneksi vahvimmin sukupuolen mukaan eriytyneet. Sukupuolten tasa-arvon ja syrjimättömyyden sekä yhdenvertaisuuden toteutuminen yhteiskuntaelämän eri alueilla on myös osa modernia, menestytvää ja moniarvoista yhteiskuntaa. Hallitusohjelmassa onkin todettu, että naisten ja miesten

väläinen tasa-arvo tulee ottaa huomioon kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja toiminnassa.

Painopisteen tavoitteena on työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaisen eriytymisen lieventäminen, sukupuolten välisten koulutus- ja osaamiserojen vähentäminen sekä samapalkkaisuuden edistäminen mm. tasa-arvoisia palkkausjärjestelmiä levittämällä. Tavoitteena on myös naisten yrittäjyys- ja innovaatiopotentiaalien tukeminen sekä johtajuuspotentiaalien kehittäminen. Lisäksi tavoitteena on naisten ja miesten työn ja yksityiselämän yhteensovittamisen edistäminen työelämään osallistumisen helpottamiseksi mm. perhevapailta palaamisen tilanteissa. Huomiota tulee kiinnittää naisten työmarkkinavalmiuksien parantamiseen tilanteissa, joissa perhevapaat ovat aiheuttaneet katkoksia naisten työuriin ja ohjannut heitä työvoiman ulkopuolelle. Huomiota kiinnitetään myös isien vanhempainvapaan käytön lisäämiseen. Miesten osalta erityistavoitteena on myös löytää tehokkaita ratkaisuja syrjäytymispolkujen ehkäisemiseksi.

Painopisteen alla rahoitettavalla toiminnalla kehitetään ja vahvistetaan monipuolisesti toimia sukupuolten välisen tasa-arvon lisäämiseksi työelämässä ja koulutuksessa edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi kehitetään toimenpiteitä sukupuolisen häirinnän ja ahdistelun vähentämiseksi.

2.6 Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen (ESR)

Eurooppa 2020 -strategian toteuttamisessa koulutus- ja tiedepolitiikalla on keskeinen asema. Suomi on kansallisessa ohjelmassaan sitoutunut mm. nuorten koulutustason parantamiseen ja varhain koulutuksen päättäneiden vähentämiseen. Suomi on asettanut tavoitteekseen, että vuoteen 2020 mennessä vähintään 42 prosenttia 30 – 34 -vuotiaista on suorittanut korkeakoulututkinnon. Hallitusohjelmassa puolestaan linjataan, että vuoteen 2020 mennessä 20 – 24 vuotiaista yli 90 prosentilla on perusasteen jälkeinen tutkinto. Vaikka Suomessa on kiinnitetty runsaasti huomiota siihen, että kaikki nuoret suorittaisivat toisen asteen tutkinnon, jää edelleen merkittävä osa nuorista pelkän perusasteen varaan. Noin 17 prosentilla 25-vuotiaista ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa, 30-vuotiaista vastaavassa tilanteessa on runsaat 14 prosenttia. Uusimmat tutkimukset vahvistavat käsitystä heikon koulutustaustan ja syrjäytymisriskin välisestä yhteydestä, joka koskee myös maahanmuuttajataustaisia nuoria. Koulutusmahdollisuuksien lisääminen ilman erityistoimia, ei ole ulospääsytie huono-osaisuudesta heikoimmin koulutettujen perheiden lapsille.

Tavoitteisiin pääseminen edellyttää ammatillisen ja korkea asteen koulutuksen kehittämistä. Ammatillisen koulutuksen vetovoiman kasvusta huolimatta sen tavoiteajassa läpäisseiden osuus ei ole 2000-luvulla kasvanut toivotulla tavalla ja koulutuksen keskeyttäneiden määrä on pysynyt korkeana. Huomiota tulee kiinnittää erityisesti alueellisista tarpeista lähtevään työelämäyhteistyöhön ja työssä oppimiseen, jotka ovat olennainen osa ammatillista koulutusta. Korkeakoulujärjestelmään liittyviä kehittämiskohteita ovat ura- ja opinto-ohjaus, opetusjärjestelyt sekä opiskelukykyä ja -motivaatiota vahvistavat toimet. Puutteellinen tietämys työelämässä tarjoutuvista mahdollisuuksista on eräs keskeinen syy heikkoon opiskelumotivaatioon. Koulutuksen ja työelämän yhteyksiä tulee vahvistaa opiskelun kaikissa vaiheissa ja kaikilla koulutusasteilla työurien pidentämistavoitteen saavuttamiseksi.

Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää toimenpiteitä vahvistaa elinikäistä oppimista, jotta varmistetaan osaaminen, jolle maamme talous rakentuu tulevaisuudessa. Uuden oppiminen on edellytys tuottavuuden kasvulle, kun työpanoksen määrä ei väestön ikääntyessä enää kasva. Kansainväliset opiskelijat ovat tärkeä osaamispotentiaali suomalaisille työnantajille. Heidän työmarkkinoille osallistumisen lisäämiseksi on tarjottava parempia mahdollisuuksia erityisesti kotimaisten kielten opiskeluun.

► *Parannetaan elinikäiseen oppimiseen osallistumista, työvoiman ammattitaitoa ja koulutuksen työelämäyhteyksiä*

Painopisteen tavoitteena on työn tuottavuuden ja työllisyysasteen parantaminen työssä olevien ja työelämään tulevien naisten ja miesten osaamista ja ammattitaitoa kehittämällä. Keskeistä on työvoiman osaamisen, valmiuksien ja innovaatiokyvykkyyden kehittäminen työelämätarpeiden pohjalta. Osaavan työvoiman saatavuutta vahvistetaan elinikäistä oppimista ja ohjausta tuke- malla sekä työuria pidentämällä. Saatavilla tulee olla tieto-, neuvonta ja ohjauspalveluja, jotka auttavat koulutuksen valinnassa ja koulutuksen aikaisten opintojen etenemisen seurannassa. Ohjauksellisten palvelujen saatavuudella varmistetaan myös työuriin liittyvien näköalojen laajentaminen. Painopisteen toimilla myös tuetaan Euroopan aluekehitysrahaston tutkimuksen, innovaatioiden ja verkostojen kehittämisen painopisteiden tavoitteita.

Toimenpiteillä kehitetään menetelmiä koulutuksen ja työelämän vuorovaikutuksen lisäämiseksi ja korkeakoulujen työelämäyhteyksien vahvistamiseksi paikalliset ja alueelliset tarpeet huomioon ottaen. Toiminnassa korostetaan uusia ja uutta luovia, vuorovaikutukseen ja yhteisöllisyy- teen perustuvia toimintamuotoja koulutusjärjestelmän, yhteiskunnan toimijoiden ja työelämän organisaatioiden välillä. Tulevaisuussuuntautuminen on toiminnan johtava ajatus. Tästä syystä kehitetään erityisesti osaamistarpeiden ennakoinnin menetelmiä, laadullisen ja määrällisen ennakoinnin sekä valtakunnallisen ja alueellisen ennakoinnin yhteensovittamista. Toimenpiteillä lisätään opiskelijoiden työelämävalmiuksia ja yrittäjämäyönteisyyttä mm. yrittäjyyskasvatuksen kautta. Toimenpiteillä etsitään ratkaisuja koulutuksesta työelämään siirtymisen tehostamiseksi ja kehitetään muiden siirtymävaiheiden tukimenetelmiä ja palveluita. Erityisesti kehitetään ja pilotoidaan työssä oppimisen uusia malleja.

Työuria pidennetään kaikissa sen vaiheissa ja kaikilla koulutusasteilla seuraavien toimenpiteiden avulla: opiskeluun hakeutumisen nopeuttaminen, opintojatkumon sujuvuuden parantaminen, valmistumisen ja työmarkkinoille siirtymisen tehostaminen. Opintojen nivelkohtiin kiinnitetään erityistä huomiota. Uuden ammatin hankkimista työllistäviltä aloilta tuetaan ottaen huomioon sukupuolen mukaisen eriytymisen lieventämisen näkökulma. Toimenpiteissä otetaan huomioon alueiden osaamiskärkien synnyttämät työvoimatarpeet. Toimenpiteillä kehitetään uusia menetelmiä kulttuurisen ja luovan osaamisen vahvistamiseksi eri aloilla sekä tuetaan luovien alojen osaamista esim. tuote- ja palvelukehitystoimintaa sekä markkinointiosaamista.

Toimenpiteiden tavoitteena on korkeakoulujen ja koulutuksen järjestäjien toiminta- ja palvelu- kulttuurin muutos. Se luo oppilaitoksiin ja korkeakouluihin edellytykset tuottaa merkittävästi tuloksellisemmin osaamista ja työvoiman ammattitaitoa mm. opintoprosessien sekä osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen menetelmien kehittämisen kautta. Lisäksi kehitetään innovatiivisia oppimisympäristöjä ja opetusmenetelmiä sekä parannetaan erityisryhmiin kuuluvien miesten ja naisten (ml. maahanmuuttajat, vammaiset, osatyökykyiset) koulutusvaihtoehtoja ja ammatillista liikkuvuutta. Aikuiskoulutusta kehitetään vastaamaan joustavasti elinkeinoelämän

tarpeisiin. Osaavan työvoiman saatavuutta edistäviä tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluja tuotetaan eri toimintaympäristöissä sekä eri toimijoiden välisenä verkostoyhteistyönä. Ohjausosaamista vahvistetaan eri hallinnonaloilla sekä kolmannella sektorilla monikanavaisuuden näkökulmasta.

Maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä edistetään koulutuksen keinoin sekä vahvistamalla maahanmuuton alkuvaiheen neuvonnan ja ohjauksen palveluja sekä osaamista maahanmuuton ja kotoutumisen erityiskysymyksissä. Lisäksi vahvistetaan maahanmuuttajamiehille ja -naisille suunnattua koulutustarjontaa tavalla, jossa paremmin tunnistetaan ja tunnustetaan heidän aikaisemmin saavuttama osaaminen, kielitaito ja ammattitaito. Maahanmuuttajamiehiä ja -naisia motivoidaan ja ohjataan ammatilliseen koulutukseen yhdessä kantaväestön kanssa. Lisäksi tuetaan työperäistä maahanmuuttoa koulutuksen avulla.

2.7. Sosiaalinen osallisuus ja köyhyden torjunta (ESR)

Eurooppa 2020 -strategian tavoitteisiin liittyvien indikaattoreiden mukaan köyhyys- tai syrjäytymisriski koskettaa Suomessa kaikkiaan noin 900 000 henkilöä. Köyhyys on viime aikoina lisääntynyt erityisesti kaupunkiseuduilla. Köyhyys ja syrjäytymisriski koskettavat valtaväestöä helpommin romaneja, vammaisia henkilöitä, maahanmuuttajia ja muita väestöryhmiä, jotka kohtaavat syrjintää ja ennakkoluuloja mm. pyrkiessään työelämään. Myös pitkäaikaistyöttömillä – erityisesti työmarkkinatukea saavilla ja ensisijaisen etuuden piiristä toimeentulotuelle pudonneilla henkilöillä – on suuri köyhyys- ja syrjäytymisriski. Työttömillä ja erityisesti pitkään työttömillä on lisäksi selkeästi enemmän terveydellisiä ongelmia kuin työssä käyvillä.

Heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistymistä vaikeuttavat osaamisen ja ammattitaidon puutteiden lisäksi usein myös työ- ja toimintakyvyssä olevat puutteet. Yleisimpiä heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen esteitä olivat vajaakuntoisuus, päihdeongelma, mielenterveyden häiriö ja motivaation puute. Asiakkaan ikään liittyvät asiat ovat myös merkittävä työllistymisen este. Useiden kohdalla ensisijainen palvelutarve on jokin kunnan palvelu – erityisesti terveydenhuollon palvelut ja päihdepalvelut. Maahanmuuttajien heikko työmarkkina-asema johtuu usein kielitaidon ja/tai muun koulutuksen puutteesta. Tehokkailla kotoutustoimenpiteillä, joihin sisältyvät palvelutarpeen yksilöllinen arviointi, koulutuspolun rakentaminen sekä peruspalvelujen tuki, voidaan nopeuttaa ja tehostaa työmarkkina-aseman paranemista. Nuorten syrjäytymiseen johtavia tekijöitä ovat mm. työttömyys, koulutuksen puuttuminen, 'putoaminen' järjestelmien ulkopuolelle, tuen tarve sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen tarve.

Euroopan sosiaalirahastoa koskevassa asetusesityksessä on esitetty 20 prosentin vähimmäismäärää Eurooppa 2020 -strategian sosiaalisen osallisuuden ja köyhyden torjunnan päätavoitteen saavuttamista tukevalle teemalle. Suomen kansallisessa uudistusohjelmassa on arvioitu, että tavoitteen saavuttamiseksi köyhyys- ja syrjäytymisriskissä elävien määrää tulisi vähentää noin 100 000 henkilöllä ja parantaa kotitalouksien työmarkkina-asemaa noin 50 000 henkilön osalta vuoteen 2020 mennessä. Hallitus on käynnistänyt poikkihallinnollisen syrjäytymistä, köyhyyttä, oppimisvaikeuksia ja terveysongelmia vähentävän toimenpide-ohjelman. Rakennerahasto-ohjelmassa tuetaan näiden ohjelmien tavoitteiden saavuttamista aktiivisen osallisuuden painopisteellä.

► *Aktiivinen osallisuus*

Tavoitteena on parantaa vaikeasti työllistyvien työhön osallistumista ja työelämävalmiuksia erilaiset syrjäytymispolut huomioon ottaen. Painopisteen kohteena ovat väestöryhmät, joiden sosiaalinen osallisuus on uhatuin ja jotka tarvitsevat työ- ja toimintakyvyn parantamista ja sosiaalisen osallisuuden tukemista, ennen kuin työllistyminen avoimille työmarkkinoille on mahdollista. Näitä ryhmiä ovat mm. maahanmuuttajat, romanit, vammaiset henkilöt ja pitkäaikaistyöttömät. Huomiota kiinnitetään erityisesti nuoriin miehiin ja naisiin, joista keskeisenä ryhmänä ovat perusasteen jälkeistä tutkintoa vailla olevat. Toteutuksen kannalta on tärkeää, että painopisteellä on toimiva yhteys työllisyys- ja koulutusratkaisuja kehittäviin toimenpiteisiin. Toiminnassa painotetaan ennaltaehkäisyä erityisesti oppimisvaikeuksista, päihde- tai/ja mielenterveysongelmista kärsivien nuorten miesten ja naisten osalta.

Toimenpiteillä madalletaan heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen esteitä sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluita kehittämällä, sektorirajat ylittävää yhteistyötä tiivistämällä ja asiakaslähtöisyyttä palvelujärjestelmässä vahvistamalla. Osana kuntoutusta voidaan kehittää aktiivisuutta lisääviä liikunta- ja kulttuuripalveluita. Kehittämisen kohteena ovat syrjäytymisen ehkäisyä ja sosiaalista osallisuutta tukevat toimintamallit ja rakenteet. Rakenteiden kehittäminen voi tarkoittaa uudenlaisia tapoja yhdistää eri palveluita, jotka koskevat esim. asumista, toimeentuloa, työllistymistä ja terveyttä. Yhteiskunnan laitamille syrjäytyneiden miesten ja naisten saavuttaminen ja aktivoituminen vaatii uusia, asiakaslähtöisiä toimintamalleja, erilaisia matalan kynnyksen palveluita ja kansalaisaktiivisuudesta kumpuavia aloitteita. Painopisteessä kehitetään toimintaa, joka tukee omien voimavarojen vahvistamista myös vertaistuen, yhteisöllisten palveluratkaisujen tai omaehtoisen toiminnan kautta.

Aktiivinen osallisuus on painopistealue, jota on tärkeää tukea monialaisesti kunnan eri hallintokuntien kesken sekä yhteistyössä yritysten ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Painopistettä toteutetaan mm. kehittämällä aikuissosiaalityön menetelmiä ja vaikuttavuutta siten, että palvelut tukevat nykyistä paremmin asiakkaiden siirtymiä työ- ja elinkeinohallinnon palveluihin, koulutukseen tai työhön. Aktiivista osallisuutta voidaan tukea myös toimilla, joilla ehkäistään ja vähennetään pitkäaikaisasunnottomuutta. Tärkeää on kehittää palvelusuunnitelmia ja palveluohjausta siten, että asiakkaan tilanne tulee huomioitua kokonaisvaltaisesti (ml. toimeentulotukiasiakkuus, velat, asuminen). Sosiaalihuollon tiiviimpää yhteistyötä muiden sektorien, erityisesti terveys- ja kuntoutuspalveluiden sekä työ- ja elinkeinohallinnon kanssa tulee edistää.

Innovatiivisin toimintatavoin voidaan edistää etenkin vammaisten ja useiden työkyvyttömiä sosiaalista osallisuutta ja työllistymistä. Syrjäytymisriskissä olevat ovat parhaita omien tarpeidensa asiantuntijoita ja siten myös hyvinvointiaan parantavien tuotteiden ja palvelujen kehittäjiä. Tarpeiden kartoittamisessa tulee hyödyntää käyttäjiä ja asiakkaita innovatiivisten tuotteiden, palvelujen ja toimintatapojen löytämiseksi sekä erityisryhmien hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Vammaisten osalta tuetaan palveluiden painopisteen siirtoa työtoiminnasta työllistymistä tukevaan toimintaan, jonka tavoitteena on vammaisen työllistyminen avoimille työmarkkinoille kuntoutus- ja muiden tukitoimien avulla. Osatyökykyisten työ- ja toimintakykyä parannetaan kuntoutuspalveluita ja -menetelmiä ja niiden oikea-aikaisuutta kehittämällä painottaen erityisesti päihde- ja mielenterveyskuntoutuksen vahvistamista ja työllistymistä tukevia toimintamalleja. Työ- ja toimintakyvyn arviointia kehitetään eri sektorien välisenä yhteistyönä.

Maahanmuuttajien sosiaalista osallisuutta voidaan tukea tehokkailla kotoutumistoimenpiteillä, jotka tapahtuvat monialaisena yhteistyönä eri toimialojen viranomaisten ja muiden tahojen välillä. Maahanmuuttajia vahvistetaan sosiaalisesti suuntaamalla toimenpiteitä heidän elämäntaitojensa parantamiseen ja syrjäytymisensä ehkäisemiseen. Painopisteellä tuetaan niitä maahanmuuttajia, jotka tarvitsevat tehostettuja kotouttamistoimenpiteitä erityisesti sairauden, vamman tai muun syyn vuoksi alentuneen toimintakyvyn, iän, perhetilanteen, luku- ja kirjoitustaidottomuuden tai muun vastaavan syyn perusteella.